

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра Практичної психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему

«Психологічні чинники розвитку статевої ідентичності та сексуальної поведінки в підлітковому віці»
(тема кваліфікаційної роботи)

Виконав: студент 4 курсу, групи ДМП-ПС21-1
спеціальності : 053 Психологія
(код і найменування спеціальності)

_____/ Михайло БОНДАРЮК
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____/ Наталія КУЧЕРЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____/ Наталія КОРОЛЬОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о. завідувачка кафедри _____/ Наталія КУЧЕРЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____/ Маргарита МИХАЛЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Робота з літературними джерелами, складання бібліографії з теми, написання теоретичної частини роботи.
2	Підбір психодіагностичних методик та проведення дослідження.
3	Математико-статистична обробка даних дослідження. Опис експериментальних даних дослідження.
4	Оформлення висновків та рекомендацій.
5	Підготовка та подання дипломної роботи до захисту (здача дипломної роботи керівникові на перевірку; виправлення зроблених зауважень; здача остаточного варіанта дипломної роботи; отримання відгуку та рецензії; підготовка виступу).

5.Дата видачі завдання__12.04.2025

Студент

(підпис)М.В. Бондарюк

(ініціали, прізвище)

Керівник роботи

(підпис)Н.С.Кучеренко

(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Випускна дипломна робота містить: 54 сторінок, 1 таблиць, 2 рисунки, 20 використаних літературних джерел.

Метою дослідження є вивчення рівня та особливостей навчальної мотивації здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження є навчальна мотивація студентів.

Предметом дослідження є психологічні особливості навчальної мотивації в умовах воєнного стану.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що рівень навчальної мотивації студентів в умовах воєнного стану залежить від впливу стресогенних чинників і адаптивних ресурсів особистості.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення навчальної мотивації.
2. Виявити особливості мотиваційної сфери здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану.
3. Провести емпіричне дослідження рівня навчальної мотивації студентів.

Теоретичне значення роботи полягає в узагальненні наукових підходів до вивчення мотивації в умовах стресу. **Практичне значення** — у можливості застосування отриманих результатів для розробки програм психологічної підтримки студентів.

Ключові слова: навчальна мотивація, студенти, викладачі.

ABSTRACT

The final thesis contains: 54 pages, 1 tables, 2 pictures, 20 references.

The purpose of the study is to investigate the level and characteristics of the academic motivation of higher education students under martial law.

The object of the study is students' learning motivation.

The subject of the study is the psychological characteristics of learning motivation under martial law.

The hypothesis of the study is to assume that the level of students' learning motivation under martial law depends on the influence of stressors and adaptive resources of the individual.

Objectives of the study:

1. To analyze theoretical approaches to the study of academic motivation.
2. To identify the peculiarities of the motivational sphere of higher education students under martial law.
3. To conduct an empirical study of the level of students' learning motivation.

The theoretical significance of the work is to generalize scientific approaches to the study of motivation under stress. The practical significance is the possibility of applying the results to the development of psychological support programs for students.

Keywords: academic motivation, students, teachers.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ.....	10
1.1. Поняття та види навчальної мотивації.....	10
1.2. Психологічні чинники, що впливають на мотивацію студентів... ..	14
1.3. Особливості навчальної мотивації в умовах кризових ситуацій (воєнний стан, стресові фактори).....	20
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	27
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ.....	30
2.1. Методи дослідження.....	30
2.2. Аналіз результатів дослідження.....	34
2.3. Практичні рекомендації для підвищення навчальної мотивації.....	
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	41
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність обраної теми зумовлена надзвичайно складною соціальною ситуацією, в якій опинилась Україна внаслідок повномасштабної війни. Воєнний стан кардинально змінює умови життя, навчання та професійної підготовки молоді. Здобувачі вищої освіти змушені адаптуватися до нових викликів — онлайн-навчання, нестабільного емоційного фону, вимушеного переміщення, втрати близьких, загроз особистій безпеці. У таких умовах значно зростає роль внутрішніх психологічних ресурсів, серед яких мотивація до навчання є однією з ключових.

Мотивація виконує функцію рушійної сили в освітньому процесі, визначаючи не лише успішність студентів, а й їхню здатність до самореалізації, саморозвитку та збереження психічної стабільності в умовах кризи. Саме мотивація допомагає студентам не лише зберегти орієнтацію на майбутнє, але й адаптуватися до нових реалій життя і навчання, долати стрес і тривогу.

У науковій літературі активно вивчається проблема мотивації у контексті професійного становлення, саморозвитку особистості, однак вивчення мотиваційної сфери студентів саме в умовах воєнного стану є відносно новим і недостатньо дослідженим напрямом. Це обумовлює потребу у вивченні психологічних особливостей навчальної мотивації сучасного студента, визначенні чинників, які її знижують або, навпаки, підтримують у надскладних обставинах.

Таким чином, дослідження навчальної мотивації в умовах воєнного стану є не лише теоретично значущим, а й практично необхідним для формування ефективної системи психологічної підтримки студентської молоді.

Метою дослідження є вивчення рівня та особливостей навчальної мотивації здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження є навчальна мотивація студентів.

Предметом дослідження є психологічні особливості навчальної мотивації в умовах воєнного стану.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що рівень навчальної мотивації студентів в умовах воєнного стану залежить від впливу стресогенних чинників і адаптивних ресурсів особистості.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення навчальної мотивації.
2. Виявити особливості мотиваційної сфери здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану.
3. Провести емпіричне дослідження рівня навчальної мотивації студентів.

Методи дослідження включають теоретичний аналіз наукових джерел, а також емпіричні методи:

- Методика діагностики навчальної мотивації студентів Т. Іл'їної, що дозволяє визначити домінантні мотиви навчальної діяльності (пізнавальні, соціальні, престижні тощо);
- Тест самооцінки мотивації до успіху та уникнення невдач (модифікація методики Т. Елерса), який дозволяє дослідити тип мотивації та її силу у складних життєвих умовах.

Характеристика вибірки: підлітки віком від 14 до 17 років, кількістю 25 осіб.

База дослідження: Громадська організація «Центр соціально-психологічного супроводження «Добробут»

Теоретичне значення роботи полягає в узагальненні наукових підходів до вивчення мотивації в умовах стресу. Практичне значення — у можливості застосування отриманих результатів для розробки програм психологічної підтримки студентів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ

1.1. Поняття та види навчальної мотивації

Поняття мотивації є базовим у психології діяльності, особистості та педагогіці. Воно тісно пов'язане з такими поняттями, як потреба, інтерес, ціль, воля. У контексті освітнього процесу мотивація виконує роль внутрішнього механізму, що спонукає індивіда до активної пізнавальної діяльності, забезпечує цілеспрямованість та наполегливість у досягненні навчальних результатів.

Навчальна мотивація — це сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які стимулюють студента до засвоєння знань, умінь і навичок, а також до самостійного пізнання й самовдосконалення в межах освітньої діяльності. Вона формується під впливом багатьох факторів: особистісних установок, життєвих цілей, соціального оточення, умов навчання, педагогічної майстерності викладачів тощо.

Провідні науковці (Л. Божович, О. Леонт'єв, В. Морозов, Т. Іл'їна, А. Маркова) наголошують, що навчальна мотивація не є статичним явищем. Вона змінюється залежно від віку, життєвих обставин, психологічного стану, рівня самосвідомості та розвитку особистості. Особливо чітко ці зміни проявляються в періоди стресу або соціальних потрясінь, як-от війна.

Існує декілька підходів до класифікації навчальної мотивації, залежно від критеріїв:

1. За джерелом спонукання (внутрішня і зовнішня мотивація):
 - Внутрішня мотивація (інтінсивна) виникає тоді, коли студент отримує задоволення безпосередньо від процесу навчання, відчуває інтерес до теми, прагне пізнавати нове, розвиватись інтелектуально.

- Зовнішня мотивація (екстрінсивна) обумовлена зовнішніми факторами: очікуваннями оцінки, схваленням викладачів чи батьків, прагненням отримати стипендію, уникнути покарання або догани.

У практиці важливо розуміти, що зовнішня мотивація може бути досить ефективною, але менш стійкою, ніж внутрішня. В умовах воєнного стану внутрішня мотивація набуває особливої цінності, адже вона є більш незалежною від обставин.

2. За спрямованістю мотивації:

- Мотивація до досягнення успіху — орієнтація на позитивний результат, бажання реалізувати себе, досягти високих результатів, професійної майстерності.
- Мотивація уникнення невдач — прагнення не допустити помилок, осуду, низьких оцінок; часто супроводжується тривожністю, невпевненістю у власних силах.

3. За змістом мотивів:

- Пізнавальна мотивація — заснована на інтересі до навчального матеріалу, бажанні дізнатись більше, самореалізуватись у сфері знань.
- Соціальна мотивація — зумовлена бажанням отримати визнання, підвищити соціальний статус, відповідати очікуванням батьків, викладачів або колективу.
- Професійна мотивація — орієнтована на майбутню спеціальність, бажання бути компетентним фахівцем.
- Інструментальна мотивація — прагнення досягти певної мети за допомогою навчання (наприклад, отримати диплом для кар'єри, стипендію, уникнути призову тощо).

Також варто згадати мотивацію обов'язку, коли навчання сприймається як соціально необхідна дія, що відповідає внутрішньому почуттю відповідальності. Усі ці види мотивації взаємодіють між собою, утворюючи унікальну для кожного студента систему мотивів. Завдання психолога — вчасно діагностувати, які

мотиви переважають, і, за потреби, допомогти трансформувати зовнішню або негативну мотивацію в більш сталу, внутрішню.

Питання навчальної мотивації активно досліджувалось у працях таких класиків психології, як С. Рубінштейн, Л. Виготський, А. Леонтьєв, А. Маслоу, Д. Макклелланд. Зокрема, А. Маслоу в ієрархії потреб виокремлював пізнавальні потреби як важливу умову самореалізації людини. Вони становлять основу внутрішньої навчальної мотивації, яка вважається найефективнішою і стійкішою формою мотивації.

А. Леонтьєв зазначав, що мотив є тим, що спонукає діяльність, тоді як мета є тим, до чого вона спрямована. У цьому контексті навчання стає діяльністю, а мотивація — рушієм, який забезпечує її початок, спрямованість і завершення. Згідно з дослідженнями Л. Божович, мотивація є складною ієрархічною системою, де особливе місце займає саме провідна мотивація, яка може змінюватися залежно від умов соціального розвитку. У період воєнного стану структура цієї системи зазнає трансформації — емоційні стани тривоги, страху, невизначеності можуть посилювати зовнішні, ситуативні мотиви і знижувати рівень глибинної внутрішньої мотивації.

Особливого значення набуває мотивація до самозбереження та стабільності, яка може або послабити інтерес до навчання, або навпаки — посилити його, якщо студент сприймає знання як захист і ресурс для майбутнього.

У вітчизняній психології вивчення навчальної мотивації має глибокі традиції. Так, Т. Іл'їна розробила типологію студентів за домінуючими мотивами навчальної діяльності. Вона виділяє:

- Професійно спрямованих студентів, які бачать у навчанні засіб досягнення майбутньої професійної реалізації;
- Студентів з вузькоорієнтованою мотивацією — зокрема, прагненням отримати диплом, не заглиблюючись у зміст знань;
- Соціально орієнтованих студентів, для яких важливими є статус, визнання, схвалення з боку значущих інших;

- Студентів з формально-позитивним ставленням до навчання, які виявляють дисциплінованість, але без внутрішньої пізнавальної зацікавленості.

У сучасних умовах спостерігається зміщення пріоритетів студентської мотивації: зростає роль екзистенційної мотивації — потреби у збереженні сенсу життя, впевненості в завтрашньому дні. Це підтверджується результатами психологічних досліджень, які демонструють, що в умовах стресу навчання може ставати як джерелом стабільності, так і фактором додаткового навантаження.

Окрім того, в умовах воєнного стану актуалізується потреба в мотиваційній підтримці студентів через психолого-педагогічні заходи, індивідуальну роботу з мотивами, гейміфікацію навчання, створення безпечного освітнього середовища.

Таким чином, навчальна мотивація є не лише механізмом регуляції навчальної діяльності, а й важливим показником адаптації особистості до складних умов, її психологічної стійкості та цілеспрямованості. Глибоке розуміння її видів і динаміки дозволяє розробляти ефективні стратегії підтримки студентської молоді в умовах кризи.

У сучасній освітній психології зростає увага до так званої мотиваційної екосистеми — цілісного комплексу умов, які впливають на формування і підтримку мотивації студентів. До неї належать не тільки індивідуальні установки та цінності здобувачів освіти, але й соціальні, культурні, економічні, цифрові та навіть геополітичні чинники.

Дослідження останніх років свідчать, що на мотивацію студентів серйозно впливають такі аспекти:

- Доступ до цифрових технологій: можливість навчатися онлайн, доступ до ресурсів, гнучкість графіку — все це значною мірою впливає на мотиваційний настрій студентів.
- Якість зворотного зв'язку з боку викладача: оперативна і змістовна реакція на успіхи чи труднощі стимулює продовження навчання.

- Рівень автономії у навчанні: студенти, які можуть обирати частину предметів, самостійно планувати графік, виявляють вищий рівень внутрішньої мотивації.
- Мікrokлімат в академічному середовищі: підтримка з боку групи, емоційна безпека, повага до особистості — усі ці чинники мають прямий вплив на мотиваційний стан.

Особливу роль у періоди соціальної напруги відіграє мотивація виживання та надії, що проявляється у прагненні здобути освіту як засіб досягнення безпечнішого майбутнього, міграційних перспектив, або здобуття фаху, затребуваного в умовах кризи.

У літературі також все частіше згадується поняття адаптивної мотивації — здатності студента гнучко перебудовувати свою систему цінностей та мотивів відповідно до нових умов життя. У випадку війни чи форс-мажору така адаптація є не просто бажаною, а критично необхідною. Вона дозволяє не лише зберегти інтерес до навчання, а й використовувати освітній процес як ресурс психологічної стабільності.

Психологи-освітяни, зокрема Ю. Бабанський, І. Зимня, вказують на необхідність формування усвідомленої мотивації до навчання, яка базується на особистому баченні мети, розумінні значущості знань для власного життя, суспільства і країни в цілому.

Сьогодні дедалі більше актуальності набуває також ціннісно-орієнтована мотивація, коли студент навчається, бо вірить у значущість освіти як інструменту змін у суспільстві. Така мотивація є надзвичайно потужною у молоді, що переживає воєнний досвід і прагне відновлення миру, розвитку своєї країни.

Таким чином, види навчальної мотивації мають не лише психологічну, а й соціальну природу. Їх розуміння є запорукою ефективної педагогічної діяльності, особливо в умовах нестабільності, де освіта виконує не лише функцію передачі знань, але й ролі емоційної підтримки, формування надії, надання сенсу.

1.2. Психологічні чинники, що впливають на мотивацію студентів

Мотивація навчальної діяльності є багатофакторним явищем, на яке впливають численні психологічні чинники — як внутрішні, так і зовнішні. У період воєнного стану їх роль особливо загострюється, оскільки студенти переживають підвищений стрес, тривогу, втрату безпеки та передбачуваності.

1. Особистісні особливості студента

Одним із провідних чинників є індивідуально-психологічні характеристики: рівень самооцінки, тип темпераменту, рівень домагань, тривожність, саморегуляція. Наприклад, студенти з високим рівнем внутрішнього локусу контролю (тобто ті, хто вважає себе відповідальним за свої досягнення) частіше демонструють стійку мотивацію. Натомість ті, хто схильний до зовнішнього локусу контролю, швидше втрачають інтерес до навчання під впливом несприятливих обставин.

Важливу роль відіграє рівень сформованості навчальних навичок, когнітивна гнучкість, здатність до концентрації уваги та пам'яті. Такі когнітивні параметри безпосередньо впливають на успішність та, відповідно, на мотивацію.

2. Емоційно-вольова сфера

Емоційна стійкість, здатність до подолання фрустрацій, наявність внутрішніх ресурсів — усе це формує здатність студента витримувати тривалі навантаження, адаптуватись до змін. У період війни актуалізуються такі риси як психологічна резильєнтність (опірність до стресу) та емоційна регуляція. Студенти, які вміють зберігати внутрішню рівновагу, краще утримують мотивацію навіть за несприятливих зовнішніх умов.

3. Потреби, інтереси, цінності

Відповідно до теорії А. Маслоу, мотивація формується на основі потреб, які мають ієрархічну структуру. Поки не задоволені базові потреби (у безпеці, стабільності, виживанні), пізнавальні інтереси можуть бути знижені. Тому в

умовах воєнного стану студенти можуть тимчасово втратити інтерес до навчання — не через лінь чи байдужість, а через переорієнтацію на первинні потреби.

Проте в окремих випадках саме пізнавальний інтерес і потреба в самореалізації стають ресурсом подолання стресу. Навчання набуває функції психологічної підтримки, стає способом уникнення негативних думок.

4. Соціальне середовище

До важливих психологічних чинників належать і соціальні впливи: родинне оточення, стосунки в академічному середовищі, підтримка з боку одногрупників та викладачів. Позитивна атмосфера в навчальному колективі, відкрите і шанобливе ставлення викладача здатні підвищити мотивацію навіть у найскладніших обставинах.

Навпаки, соціальна ізоляція, дистанційне навчання без підтримки, байдужість з боку викладача можуть призводити до мотиваційного вигорання або навіть до академічної прокрастинації.

5. Психологічний стан і рівень тривожності

Війна, загроза життю, розлука з рідними, тимчасове переміщення — усі ці чинники можуть провокувати підвищену тривожність, депресивні симптоми, емоційне виснаження, що суттєво знижують здатність зосереджуватись і вчитись.

Однак не менш важливим є і досвід подолання труднощів. Багато студентів демонструють здатність мобілізувати внутрішні ресурси, проявити відповідальність та самостійність, що позитивно впливає на їхню мотивацію.

6. Стратегії подолання стресу (копінг-стратегії)

Різні студенти використовують різні способи подолання емоційного напруження. Ті, хто застосовує конструктивні копінг-стратегії (наприклад, планування, саморефлексія, активне пошук рішень), зазвичай мають вищий рівень мотивації та академічної ефективності. У той час як уникнення, ігнорування проблем, надмірна залежність від зовнішніх обставин призводять до зниження внутрішньої активності.

7. Психологічна безпека як основа мотиваційного клімату

В умовах воєнного стану особливого значення набуває почуття психологічної безпеки. Вона включає впевненість студента в тому, що його приймають, поважають, цінують, що він може вільно висловлювати свої думки без страху бути засудженим. Без відчуття захищеності навіть найбільш здібні студенти можуть виявляти знижену мотивацію, уникати активності, демонструвати апатію чи пасивність.

Психологічна безпека є невід'ємною умовою для виникнення внутрішньої мотивації, адже вона створює простір для особистісного зростання, експериментів і самовираження. Її формування залежить як від поведінки викладача, так і від загального клімату в навчальному закладі.

8. Роль емоційного інтелекту в підтримці мотивації

Емоційний інтелект (ЕІ), як здатність розуміти свої емоції і емоції інших, керувати ними, є важливим фактором збереження стабільної навчальної мотивації. Студенти з високим ЕІ краще адаптуються до змін, швидше відновлюються після стресів, більш ефективно організують своє навчання, демонструючи самомотивацію.

У стресових умовах війни саме емоційний інтелект дозволяє студенту не лише підтримати власний психоемоційний стан, а й надати допомогу одногрупникам, що створює взаємопідтримку — потужний колективний ресурс для збереження навчального потенціалу.

9. Усвідомлення мети та її зв'язок із мотивацією

Один із ключових чинників збереження високої мотивації — це чітке розуміння особистих цілей, пов'язаних із навчанням. Студенти, які усвідомлюють, навіщо їм здобувати знання, як саме освіта пов'язана з їхнім майбутнім, більш цілеспрямовані, менш схильні до прокрастинації.

В умовах невизначеного майбутнього особливо важливо переосмислити особисту мету навчання, знайти її нове значення в новій реальності. Наприклад, мотивом може стати бажання зробити внесок у відновлення країни, здобути знання для допомоги іншим або забезпечити собі стабільне майбутнє.

10. Вплив саморефлексії

Саморефлексія — здатність аналізувати власні думки, почуття та вчинки — є важливим внутрішнім ресурсом мотивації. Студенти, які практикують рефлексію, краще розуміють свої сильні та слабкі сторони, помічають прогрес, аналізують труднощі та шукають шляхи їх подолання. Це сприяє розвитку відповідальності за навчальний процес, що прямо впливає на мотивацію.

Застосування технік рефлексивного щоденника, участь у групових обговореннях, індивідуальне менторство — усе це може бути ефективними інструментами підтримки мотивації через розвиток саморефлексії.

У контексті воєнного стану в Україні мотивація студентів зазнає значного впливу з боку психологічних чинників, які стають не лише внутрішніми рушіями навчальної діяльності, але й засобами підтримання емоційної рівноваги та життєвої стабільності. Серед них провідне місце посідають індивідуальні риси особистості, рівень самосвідомості, емоційна регуляція та здатність до подолання труднощів. Студенти з високим рівнем внутрішньої організованості, почуттям відповідальності, сформованими навичками самоконтролю мають більше шансів зберегти високу мотивацію, навіть за умов постійного зовнішнього стресу. Значну роль відіграє також впевненість у власних силах, яка формується завдяки успішному досвіду навчальної діяльності, підтримці викладачів та позитивному соціальному середовищу.

Дослідження свідчать, що мотивація є тісно пов'язаною з рівнем емоційного інтелекту. Студенти, які вміють розпізнавати та регулювати власні емоції, краще справляються зі стресом, що у свою чергу зменшує ймовірність вигорання та втрати інтересу до навчання. У таких умовах навчання перестає бути просто обов'язком — воно набуває особистісного змісту, стає джерелом натхнення, самовираження і, часом, психологічної терапії. Багато студентів сприймають здобуття знань як своєрідну відповідь на кризу — як спосіб зробити внесок у майбутнє своєї країни чи підготувати себе до життя у нових соціальних умовах.

Крім того, важливу роль відіграє ставлення до майбутнього. Студенти, які мають позитивне бачення завтрашнього дня, конкретні професійні плани, чіткі цілі, виявляють вищу навчальну мотивацію. Протилежна ситуація

спостерігається у тих, хто втрачає відчуття сенсу, не бачить перспектив або перебуває в стані емоційного виснаження. Підтримка таких студентів вимагає індивідуального підходу, розвитку навичок саморефлексії, діалогу, емпатії та створення атмосфери безпеки.

Психологічні чинники також охоплюють копінг-стратегії — способи, за допомогою яких студенти долають труднощі. Активні та конструктивні стратегії, як-от планування, самодопомога, звернення по підтримку, дозволяють зберігати мотивацію навіть у складних обставинах. У той час як уникнення проблем, емоційна ізоляція або пасивність призводять до втрати інтересу, зниження академічної активності та, у перспективі, до академічного виснаження.

Тому завданням сучасного освітнього простору є не лише передача знань, а й підтримка внутрішнього психоемоційного ресурсу здобувача освіти.

Отже, психологічні чинники мотивації є надзвичайно багатограними й динамічними. Вони не просто визначають рівень залучення студента до навчального процесу, а й відображають його життєву позицію, здатність адаптуватися до реалій воєнного часу, готовність змінювати себе і свою освітню траєкторію в напрямку особистісного та професійного розвитку.

1.3. Особливості навчальної мотивації в умовах кризових ситуацій (воєнний стан, стресові фактори)

У кризових ситуаціях, зокрема під час воєнного стану, стресових або травматичних подій, навчальна мотивація може змінюватися під впливом різних факторів, які зумовлюють або значне зниження, або, в окремих випадках, навіть підвищення інтересу до навчання. У цій частині ми розглянемо детальніше, як конкретно ці обставини впливають на мотивацію, а також які методи підтримки можуть бути корисними для учнів, студентів та викладачів.

1. Психологічні та емоційні чинники впливу

У період воєнного стану або тривалої кризи емоційний стан особи може зазнавати серйозних змін. Депресія, тривога, посттравматичний стрес (ПТСР),

почуття невизначеності й страху за майбутнє — усе це може призводити до зниження здатності до навчання. Стресовий стан зазвичай знижує когнітивні функції, такі як концентрація, пам'ять, здатність до абстрактного мислення, що ускладнює засвоєння нової інформації.

Один з головних аспектів — це емоційна перевантаженість. Наприклад, людина, що переживає стрес через війну, може не мати змоги зосередитися на навчанні, бо її емоційний ресурс спрямований на переживання або на фізичну безпеку. У такому контексті мотивація часто опирається на спорідненість між навчальним процесом та індивідуальними потребами, зокрема, потребою у стабільності, безпеці та підтримці.

2. Порушення звичних навчальних структур

Кризи, зокрема війна, призводять до порушення звичних структур навчання. Зниження кількості занять, зміна формату навчання (перехід до онлайн-форм), обмеження ресурсів — все це може викликати невизначеність серед учнів і викладачів, що в свою чергу веде до зниження мотивації. Однак в деяких випадках нові умови навчання можуть створювати додаткові можливості для розвитку самодисципліни і гнучкості. Для людей, які мають високу внутрішню мотивацію та здатність до саморегуляції, це може стати шансом подолати труднощі та знайти нові способи для самовдосконалення.

3. Важливість соціальної підтримки

У кризових ситуаціях соціальна підтримка є однією з ключових складових мотивації. Підтримка з боку рідних, однокурсників, колег, викладачів може значно підвищити внутрішню мотивацію до навчання. Позитивне підкріплення в цих умовах набуває особливо важливого значення, оскільки у відповідь на стрес люди можуть шукати підвищення впевненості в собі через зовнішні фактори. Взаємодія з однокласниками або однокурсниками може створювати «простір підтримки», де учасники навчального процесу можуть не лише ділитися знаннями, а й переживаннями.

Окрім того, соціальні групи, колективи підтримки (наприклад, онлайн-спільноти, групи на платформах для дистанційного навчання) можуть допомогти

людині відновити відчуття приналежності, важливості та підтримки в складних умовах.

4. Зміна мотиваційних орієнтирів у кризових умовах

Одним з наслідків кризових ситуацій є зміна мотиваційних орієнтирів. Якщо до цього головними мотивами навчання були академічні досягнення, кар'єрні перспективи або соціальне визнання, то в умовах кризи можуть виникнути нові, більш життєво необхідні орієнтири, такі як потреба у виживанні, безпеці та психоемоційному здоров'ї.

Мотивація до самозбереження може стати пріоритетною, і на цьому тлі освіта може розглядатися як інструмент адаптації. Наприклад, знання нових технологій або освоєння нової професії може стати важливим для отримання роботи в нових умовах або навіть для психологічної підтримки через здобуття нового сенсу.

5. Роль освіти в адаптації до нових умов

Освіта стає важливою не тільки як інструмент для засвоєння знань, але й як інструмент адаптації до нових соціальних і економічних реалій. В умовах, коли люди змушені переживати значні зміни, такі як переміщення, зміна місця роботи, відсутність стабільності, здобуття нових знань може стати необхідним для адаптації в нових умовах. У цьому контексті освітні програми, орієнтовані на життєві навички (soft skills), можуть стати особливо важливими.

6. Використання технологій для підтримки мотивації

В умовах воєнного стану, коли фізична присутність на заняттях може бути обмежена або неможлива, відбувається перехід до дистанційного навчання. Це створює як можливості, так і проблеми для підтримки мотивації. З одного боку, онлайн-формат надає більше гнучкості, дозволяючи учням самостійно організувати свій час, з іншого — відсутність безпосереднього контакту з викладачем може призвести до ізоляції, зниження взаємодії і відчуття відсутності підтримки.

Важливою перевагою є те, що онлайн-навчання дозволяє використовувати новітні технології для активного залучення студентів до процесу через

інтерективні методи, гейміфікацію, відеоконференції, форумні дискусії. Ці елементи можуть бути важливими для підтримки мотивації в умовах стресу.

7. Стратегії підтримки навчальної мотивації в кризових умовах

- **Індивідуальний підхід:** Врахування індивідуальних потреб учнів, їх емоційного стану та рівня стресу, а також можливість коригувати вимоги до навчання в залежності від ситуації.
- **Гнучкість навчальних програм:** Можливість коригувати терміни здачі завдань, пропонувати альтернативні формати виконання завдань (наприклад, через онлайн-платформи).
- **Психологічна підтримка:** Проведення регулярних консультацій, тренінгів на тему емоційної стійкості, а також забезпечення доступу до психологічної допомоги.
- **Зміцнення комунікації:** Використання групових завдань, онлайн-форумів і дискусій для підвищення взаємодії між учнями і викладачами, щоб зберегти відчуття спільноти та підтримки.

Мотивація до навчання в умовах кризових ситуацій є динамічним процесом, що залежить від багатьох чинників: психологічного стану, соціальної підтримки, доступу до ресурсів та організаційних умов. Важливо, щоб освітні установи, органи влади та викладачі активно підтримували студентів, створюючи гнучкі умови навчання, надаючи психологічну допомогу та сприяючи розвитку нових навчальних стратегій, які дозволяють зберігати мотивацію навіть в умовах надзвичайних ситуацій.

У майбутньому розвиток навчальної мотивації в умовах кризових ситуацій може бути тісно пов'язаний з трансформацією освітніх систем, інноваційними підходами до навчання та зміною соціально-економічних реалій. Враховуючи досвід останніх кризових ситуацій, таких як пандемія COVID-19, можна зробити певні прогнози щодо подальших змін у мотиваційних механізмах.

У часи кризи зростає потреба в здатності до самостійного навчання та саморегуляції. Коли традиційні форми освіти стають недоступними або обмеженими, студенти все більше опираються на власні сили для здобуття знань.

Тому важливим аспектом мотивації стає розвиток навичок самонавчання та самоорганізації.

Одним із напрямків розвитку є створення більш доступних онлайн-ресурсів, платформ для самостійного навчання, які дозволяють кожному вибирати свій ритм і спосіб здобуття знань. Криза змушує студентів та учнів усвідомлювати, що знання та уміння можуть бути отримані не лише через формальне навчання, а й через практичні досвіди та самостійні пошуки. У цих умовах мотивація до навчання набуває нових форм — інтересі до практичних результатів, здатності адаптуватися до швидких змін.

Криза показала, що освіта повинна бути гнучкою і здатною швидко реагувати на зміни в суспільстві, технологіях та економіці. Це означає, що навчальні програми повинні мати адаптивний характер, здатність до постійного оновлення і впровадження нових методик.

У таких умовах інноваційні методи навчання, як гейміфікація, проектне навчання, інтерактивні онлайн-платформи, стають важливими інструментами, що підтримують мотивацію. Ці методи дозволяють інтегрувати навчання в реальні умови, створюючи ситуації, що імітують реальні життєві виклики, а не тільки академічні завдання.

Однією з важливих тенденцій у розвитку мотивації є акцент на психологічну стійкість як необхідну складову навчального процесу. Кризові ситуації, особливо воєнні конфлікти, підвищують важливість розвитку стресостійкості у студентів та учнів. Це можна досягнути через інтеграцію курсів на розвиток емоційної стійкості, умінь справлятися зі стресом, через підтримку здорового способу життя, релаксаційні техніки, методи подолання тривоги та депресії.

Більш того, важливо розвивати соціально-емоційні навички, здатність до самопізнання та саморегуляції, оскільки такі навички дають можливість ефективно взаємодіяти з іншими людьми, не допускати емоційних зривів і зберігати мотивацію навіть в умовах інтенсивного стресу.

Сім'я та соціальні інститути відіграють ключову роль у підтримці мотивації в кризових умовах. Роль сім'ї не обмежується лише матеріальною підтримкою,

але й психологічною: родина може стати важливим емоційним ресурсом, підтримувати інтерес до навчання через позитивне підкріплення, мотивацію до самовдосконалення.

Соціальні інститути (школи, університети, курси) повинні створювати механізми підтримки, організовувати безпечні простори для емоційного висловлювання, підтримувати взаємодію серед студентів і учнів, організовувати тренінги з подолання стресу і адаптації до нових умов. Такі кроки можуть сприяти більшому відновленню мотивації та інтеграції молоді в освітній процес після пережитих криз.

У умовах постійних кризових ситуацій освіта стає ще більш залежною від технологій. Перехід на онлайн-формат навчання, використання великих даних для моніторингу прогресу студентів, застосування штучного інтелекту для створення персоналізованих освітніх траєкторій — усе це може не тільки допомогти підвищити ефективність навчального процесу, але й позитивно впливати на мотивацію.

Інновації у сфері освіти, такі як віртуальні лабораторії, аналітичні інструменти для персоналізації навчання, можуть зробити навчання більш привабливим і доступним, навіть в умовах криз. Мотивація до навчання може підвищуватися завдяки інтерактивним і технологічним рішенням, які дозволяють навчатися будь-де та будь-коли.

Під час кризових ситуацій значно зростає важливість освітньої мобільності. Можливість отримати освіту в інших країнах або на онлайн-платформах забезпечує студентам доступ до більш широкого спектру знань, можливість знайти нові інтереси та мотивацію через інтернаціональний досвід. Водночас це також допомагає адаптуватися до глобальних змін, що є важливим чинником у розвитку стійкої мотивації в умовах нестабільності.

Таким чином, кризові ситуації значно впливають на навчальну мотивацію, однак саме ці складні умови можуть стати поштовхом до розвитку нових підходів в освіті. Оновлені програми, впровадження технологій, акцент на розвитку психологічної стійкості та саморегуляції, зміна освітніх форматів і роль

соціальних інститутів допоможуть сформувати нову парадигму навчання в умовах кризи.

Це дозволить не тільки зберегти мотивацію до навчання, але й адаптувати молодь до змін, розвивати нові вміння, необхідні для подолання сучасних викликів і для побудови стабільного майбутнього.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У рамках першого розділу було детально розглянуто теоретичні аспекти навчальної мотивації, зокрема її визначення, види, а також фактори, які безпосередньо впливають на мотиваційний процес у студентів.

1. Поняття та види навчальної мотивації. У результаті аналізу поняття навчальної мотивації було визначено, що це складний багатофакторний процес, що включає як внутрішні, так і зовнішні стимули для учня. Мотивація виступає важливим чинником, що визначає рівень зацікавленості, активності та спрямованості особистості на досягнення навчальних цілей. Різні види мотивації, такі як внутрішня і зовнішня, а також такі підвиди, як мотивація досягнення та мотивація уникнення, мають різний вплив на процес навчання.
2. Психологічні чинники, що впливають на мотивацію студентів. Аналіз психологічних чинників, що формують навчальну мотивацію, дозволив виділити основні фактори, такі як емоційний стан, особистісні особливості, рівень самоповаги, соціальні потреби і взаємодія з оточенням. Мотивація тісно пов'язана з емоційним і психологічним комфортом студента, тому важливими є не лише академічні успіхи, але й соціальна підтримка, створення безпечного та позитивного середовища для навчання.
3. Особливості навчальної мотивації в умовах кризових ситуацій. Вивчення навчальної мотивації в умовах кризових ситуацій, таких як воєнний стан або стресові фактори, показало, що ці умови значно змінюють мотиваційні

орієнтири студентів. Стрес, тривога, депресія і психоемоційне перенавантаження можуть знижувати мотивацію до навчання, водночас соціальна підтримка, психологічна допомога та гнучкість навчальних програм здатні значно покращити ситуацію. В кризових умовах змінюється спрямованість мотивації, зокрема акцент робиться на практичних цілях, що можуть допомогти в адаптації до нових реалій.

Таким чином, розгляд теоретичних аспектів навчальної мотивації показав, що цей процес є надзвичайно багатограним і залежить від множини як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Окреме значення має врахування умов, в яких перебуває студент, зокрема вплив кризових ситуацій, що вимагає адаптації навчальних підходів і підтримки студентів у стресових обставинах.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ

2.1. Методи дослідження

Використовувались наступні методи дослідження:

1. Методика діагностики навчальної мотивації студентів Т. Іл'їної, що дозволяє визначити домінантні мотиви навчальної діяльності (пізнавальні, соціальні, престижні тощо);

Методика діагностики навчальної мотивації студентів, розроблена Т. Іл'їною, є одним із найбільш широко використовуваних інструментів для оцінки мотиваційних чинників, які впливають на навчальну діяльність студентів. Ця методика дозволяє не тільки оцінити рівень мотивації, але й визначити домінантні мотиви, що керують поведінкою студента в навчальному процесі.

Основні аспекти методики діагностики навчальної мотивації студентів Т. Іл'їної:

1. Ціль методики: Методика орієнтована на визначення домінуючих мотивів навчальної діяльності студента, а також на виявлення рівня розвитку пізнавальної, соціальної, престижної, матеріальної та інших форм мотивації до навчання. Вона дозволяє розкрити, які фактори найбільше впливають на учбову активність студента.
2. Концепція методики: Т. Іл'їна підходить до мотивації як до комплексного і багатогранного процесу, що включає різні види мотивів. Методика враховує, що мотиви можуть бути як зовнішніми (престижними, матеріальними), так і внутрішніми (пізнавальними, когнітивними, емоційними), і саме ці різні мотиви в сукупності визначають рівень мотивації студента до навчання.
3. Структура методики: Методика Т. Іл'їної передбачає використання спеціально розроблених анкети або опитувальника, що включає питання, які дозволяють оцінити наступні види мотивації:

- Пізнавальна мотивація — інтерес до навчального матеріалу, бажання здобувати нові знання.
 - Соціальна мотивація — бажання задовольнити потребу у взаємодії з іншими людьми, досягти соціального визнання або підтримки.
 - Престижна мотивація — прагнення до досягнення високого статусу в соціальному середовищі, бажання бути успішним у навчанні та кар'єрі.
 - Матеріальна мотивація — прагнення досягти матеріальних вигод від навчання, таких як покращення фінансового становища або забезпечення кар'єрних перспектив.
 - Емоційна мотивація — пов'язана з особистим задоволенням від процесу навчання, почуттям власної гідності та досягнень.
4. Метод оцінки: У результаті анкетування студенти відповідають на серію питань, що стосуються їх навчальних уподобань, емоцій, цілей та соціальних орієнтацій. На основі відповідей визначаються сильні та слабкі мотиваційні чинники, а також можливі конфлікти між різними типами мотивації. Це дозволяє виявити, які мотиви є для студента найбільш важливими в процесі навчання.
5. Інтерпретація результатів: Після отримання результатів тестування проводиться аналіз, який дозволяє визначити домінуючі мотиви навчальної діяльності студента. В залежності від того, який мотив є основним, можна оцінити тип навчальної мотивації (наприклад, пізнавальна або соціальна). Високий рівень пізнавальної мотивації свідчить про глибокий інтерес до навчання та готовність до самостійної роботи, тоді як високий рівень соціальної або престижної мотивації може вказувати на орієнтацію студента на соціальні фактори.

Переваги методики Т. Іл'їної:

- Висока точність у визначенні домінуючих мотивів.
- Можливість комплексного оцінювання мотиваційної структури студентів.

- Зручність у використанні для аналізу мотиваційних характеристик груп студентів.
- Допомога у коригуванні навчального процесу відповідно до особливостей мотивації.

Ці результати можуть бути використані для коригування навчальних методів, побудови індивідуальних освітніх траєкторій, розробки програм підтримки мотивації студентів та створення більш ефективних форм взаємодії між викладачами та студентами. Методика також може стати основою для психологічного консультування студентів, зокрема для підвищення рівня їх мотивації та ефективності навчальної діяльності.

Таким чином, методика Т. Іл'їної є ефективним інструментом для діагностики мотиваційних процесів студентів, що дає змогу враховувати різноманітність мотивів, які формують їх навчальну поведінку, і адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб.

2. Тест самооцінки мотивації до успіху та уникнення невдач (модифікація методики Т. Елерса), який дозволяє дослідити тип мотивації та її силу у складних життєвих умовах.

Тест самооцінки мотивації до успіху та уникнення невдач, розроблений на основі методики Т. Елерса, є інструментом для вивчення індивідуальних особливостей мотиваційного процесу, зокрема типу та сили мотивації в умовах складних життєвих ситуацій. Дана модифікація дозволяє оцінити, як людина реагує на успіхи та невдачі в житті, що є важливим аспектом, особливо в умовах стресових ситуацій, криз або змін.

Основні аспекти тесту самооцінки мотивації до успіху та уникнення невдач:

1. Мета тесту: Тест орієнтований на виявлення схильності до мотивації на досягнення успіху (мотивація до успіху) та мотивації на уникнення невдач (мотивація до уникнення невдач). Метою є визначення того, як ці мотиваційні орієнтації впливають на поведінку особистості в умовах стресу чи складних життєвих ситуацій.

2. Концепція тесту: Тест базується на теорії Т. Елєрса, що передбачає два основні типи мотивації:

- Мотивація до успіху — це внутрішнє прагнення особистості до досягнення певних результатів, бажання досягти високих досягнень, націленість на позитивні результати.
- Мотивація до уникнення невдач — це прагнення уникнути ситуацій, що можуть призвести до провалу, негативного досвіду або зниження соціального статусу.

3. Структура тесту: Тест складається з ряду тверджень, на які респондент має дати відповідь, оцінюючи свою реакцію або ставлення до певних ситуацій. Відповіді можуть бути отримані за шкалою, де респондент вибирає, наскільки сильно він погоджується або не погоджується з певним твердженням (наприклад, від «повністю згоден» до «повністю не згоден»).

Питання тесту включають такі аспекти:

- Оцінка реакцій на успіхи (позитивне ставлення до досягнень, прагнення до високих результатів).
- Оцінка реакцій на невдачі (страх перед поразкою, уникання ситуацій, які можуть призвести до невдачі).
- Виявлення готовності до подолання труднощів та пошуку рішень у складних ситуаціях.

4. Типи мотивації: Під час проходження тесту, інтерпретація результатів дозволяє визначити, яка з мотивацій є домінуючою у респондента:

- Висока мотивація до успіху: Людина має сильне бажання досягти високих результатів, активно ставиться до завдань, орієнтована на досягнення.
- Висока мотивація до уникнення невдач: Людина прагне уникнути будь-яких негативних ситуацій, часто переживає з приводу можливих поразок, демонструє ригідність у ставленні до змін.
- Збалансована мотивація: Якщо обидва типи мотивації проявляються в поміркованій формі, це може свідчити про здорову орієнтацію на

досягнення, що не обмежується лише прагненням уникнути невдач, але й включає активну мотивацію до успіху.

5. Адаптація до складних життєвих умов: У модифікації тесту для складних життєвих умов додано специфічні питання, які стосуються стресових ситуацій, таких як кризові моменти, втрати, невизначеність або зміни в житті (наприклад, воєнні дії, зміна роботи, важливі життєві рішення). Це дозволяє досліджувати, як людина адаптується до змін, чи готова вона до активних дій або, навпаки, прагне уникнути ризику і зберегти стабільність, навіть за рахунок менших досягнень.
6. Метод оцінки результатів: Після проходження тесту отримані відповіді оцінюються, і на основі вибору респондента визначаються два основні параметри:
 - Сила мотивації — наскільки сильно респондент схильний до однієї з мотивацій (успіху чи уникнення невдач).
 - Тип мотивації — чи є домінуючим прагнення до успіху або страх перед невдачею.
7. Інтерпретація результатів: Результати тесту дозволяють психологу або досліднику визначити тип мотивації особистості, її схильність до стресових ситуацій та готовність долати труднощі. Висока мотивація до успіху може свідчити про готовність до активних змін і прагнення до особистісного розвитку, в той час як мотивація до уникнення невдач може вказувати на надмірну тривожність, страх перед невдачею і схильність до пасивної поведінки в складних ситуаціях.

Переваги тесту:

- Широке застосування: Тест можна використовувати як у дослідженнях, так і в практичній роботі з особистістю для розвитку мотиваційних стратегій.
- Гнучкість: Він є ефективним інструментом для оцінки мотивації як в умовах нормального функціонування, так і під час кризових, стресових або кризових періодів.

- **Індивідуальний підхід:** Тест дозволяє створити індивідуальний план корекції мотиваційних орієнтацій для підвищення адаптивності та ефективності в навчанні, роботі чи особистому житті.

Результати тесту можуть бути корисні для визначення стратегій мотивації, як в особистісному розвитку, так і в освітньому процесі. Вони можуть допомогти у корекції навчальних або кар'єрних стратегій, а також для психологічного консультування студентів або працівників в умовах стресу чи кризи.

2.2. Аналіз результатів дослідження

Спочатку розглянемо результати дослідження за методикою діагностики навчальної мотивації студентів Т. Іл'їної.

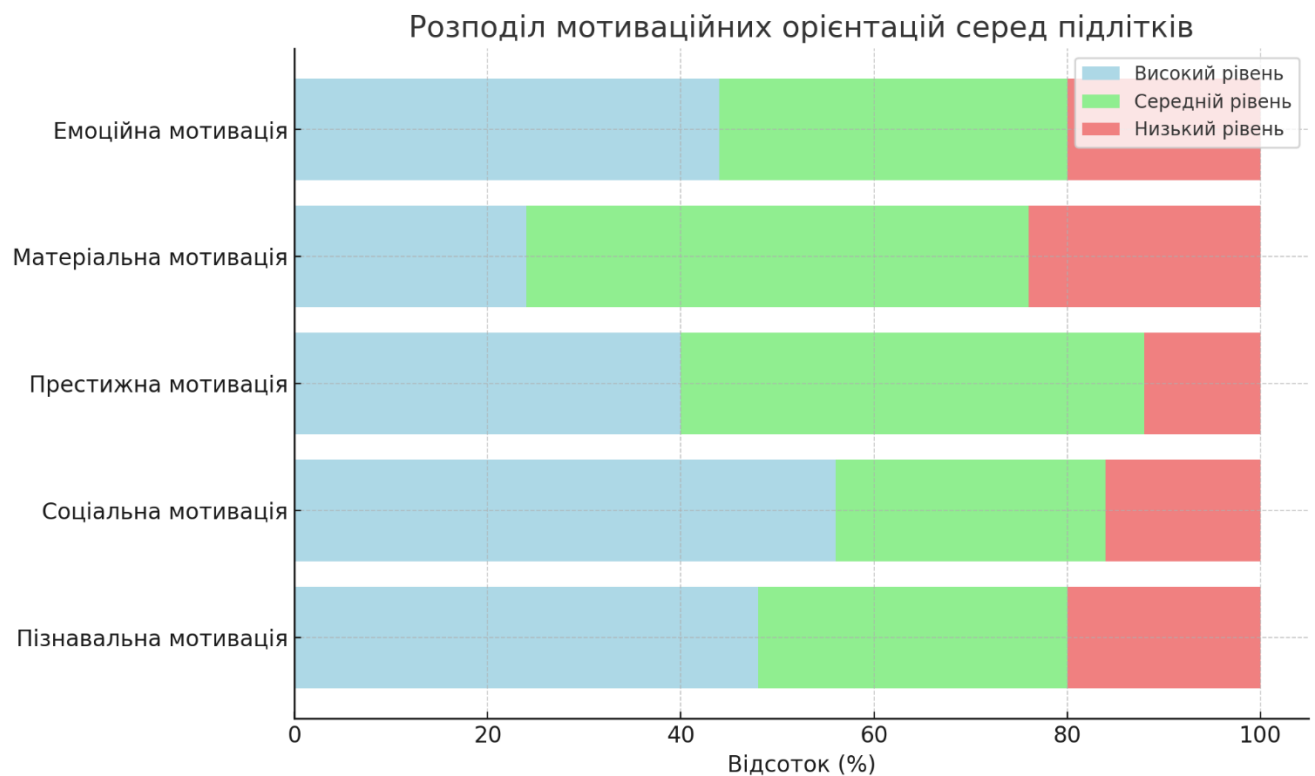

Рис 2.1.-Розподів мотиваційних орієнтацій

Дослідження, проведене серед 25 підлітків, показало різні рівні мотивації до навчання в кількох аспектах: пізнавальній, соціальній, престижній, матеріальній та емоційній. Розглянемо результати більш детально:

Пізнавальна мотивація:

- 48% підлітків мають високий рівень пізнавальної мотивації. Ці учасники активно шукають нові можливості для саморозвитку, зацікавлені у поглибленому вивченні матеріалу, займаються дослідженнями, прагнуть розширювати свої знання.
- 32% підлітків мають середній рівень пізнавальної мотивації. Вони зазвичай проявляють інтерес до навчання, але не завжди це пов'язано з глибоким пізнанням чи активним пошуком нових знань.
- 20% підлітків мають низький рівень пізнавальної мотивації, де їхня зацікавленість в навчанні обмежується зовнішніми стимулами, і вони не завжди проявляють ініціативу в розширенні своїх знань.

Соціальна мотивація:

- 56% підлітків мають високий рівень соціальної мотивації. Вони активно прагнуть досягти соціального визнання серед однолітків і вчителів, залучаються до колективних заходів і прагнуть налагоджувати соціальні зв'язки.
- 28% підлітків мають середній рівень соціальної мотивації. Хоча їхня орієнтація на навчання більше зосереджена на особистих досягненнях, вони також враховують соціальні фактори у своєму навчальному процесі.
- 16% підлітків мають низький рівень соціальної мотивації. Для них навчальна діяльність більше пов'язана з індивідуальними результатами, і соціальні фактори не є визначальними для них.

Престижна мотивація:

- 40% підлітків мають високий рівень престижної мотивації. Вони прагнуть досягти високих результатів у навчанні, щоб отримати визнання серед однолітків і дорослих, а також підвищити свій статус у суспільстві.
- 48% підлітків мають середній рівень престижної мотивації. Для них важливі успіхи в навчанні, але також значення мають внутрішні досягнення і задоволення від процесу навчання.
- 12% підлітків мають низький рівень престижної мотивації, і їх увага більше зосереджена на особистих інтересах, ніж на зовнішньому визнанні.

Матеріальна мотивація:

- 24% підлітків мають високий рівень матеріальної мотивації. Вони орієнтовані на фінансові вигоди або матеріальні блага, що можуть виникнути як результат успіхів у навчанні.
- 52% підлітків мають середній рівень матеріальної мотивації. Вони можуть оцінювати фінансові перспективи, але матеріальні стимули не є основними мотивами для їх навчальної діяльності.
- 24% підлітків мають низький рівень матеріальної мотивації, і для них навчання не пов'язане із прагненням до матеріальних вигод.

Емоційна мотивація:

- 44% підлітків мають високий рівень емоційної мотивації. Вони отримують задоволення від самого процесу навчання, для них важливо емоційне задоволення від досягнень у навчанні.
- 36% підлітків мають середній рівень емоційної мотивації. Вони іноді відчують емоційне задоволення від навчання, але це не є основним чинником мотивації.
- 20% підлітків мають низький рівень емоційної мотивації. Для них навчання часто є необхідністю, а не джерелом емоційного задоволення.

Загальні результати:

1. Соціальна мотивація (56%) та пізнавальна мотивація (48%) є найбільш поширеними серед підлітків, що свідчить про високий інтерес до навчання та прагнення досягти визнання в соціальному середовищі.
2. Матеріальна мотивація є менш значущим чинником: лише 24% підлітків мають високий рівень матеріальної мотивації.
3. Престижна мотивація є більш середньою у більшості учасників (48%), що вказує на важливість успіху, але не як основного мотиву для навчальної діяльності.

Далі розглянемо результати за тестом самооцінки мотивації до успіху та уникнення невдач (модифікація методики Т. Елерса).

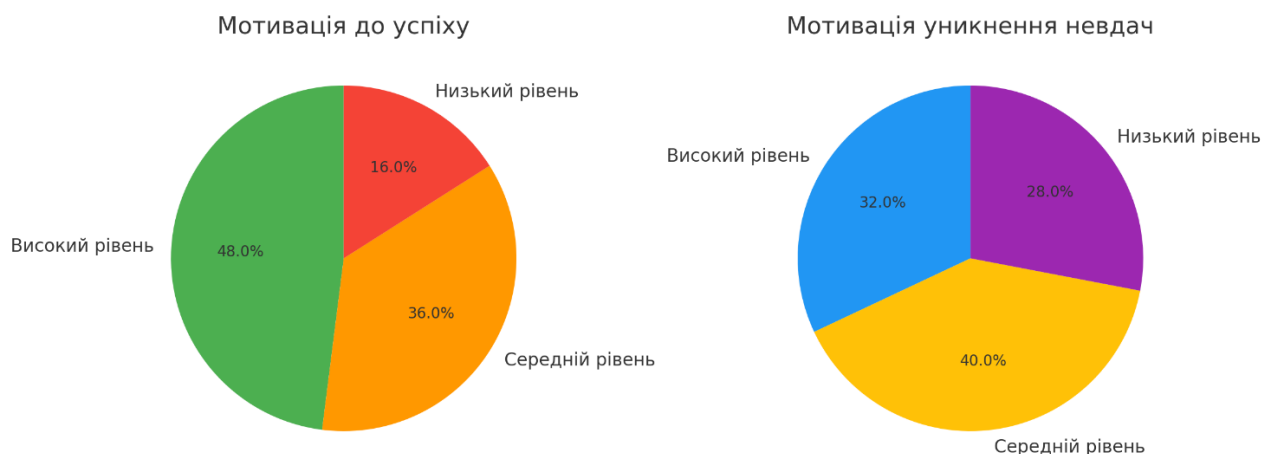

Рис 2.2. – Результати методики

1. Мотивація до успіху:

- 48% учасників (12 осіб) мають високий рівень мотивації до успіху:
 - Ці учасники активно прагнуть досягати своїх цілей, не бояться труднощів і шукають можливості для досягнення високих результатів.
 - Вони демонструють високу впевненість у своїх силах, готові ризикувати і докладати зусиль для досягнення значних досягнень.
 - Такий рівень мотивації дозволяє їм успішно долати перешкоди, але іноді може призводити до надмірних ризиків чи надмірних вимог до себе.
- 36% учасників (9 осіб) мають середній рівень мотивації до успіху:
 - Ці учасники також прагнуть досягати успіху, але їх мотивація залежить від зовнішніх чинників, таких як підтримка з боку оточення або оцінка їх результатів.
 - Вони активно працюють над досягненням цілей, проте їхня готовність досягати великих результатів може бути знижена через страх чи невизначеність.
 - Вони не завжди готові до великих ризиків, віддаючи перевагу безпечнішим, передбачуваним шляхам.
- 16% учасників (4 особи) мають низький рівень мотивації до успіху:

- Ці учасники менш орієнтовані на досягнення високих результатів, їм часто властива байдужість до досягнень.
- Вони не проявляють ініціативу, і в складних ситуаціях часто займають пасивну позицію.
- Можливо, вони відчують відсутність достатньої мотивації або впевненості для того, щоб ставити собі амбіційні цілі.

2. Мотивація уникнення невдач:

- 32% учасників (8 осіб) мають високий рівень мотивації уникнення невдач:
 - Ці учасники часто відчують тривогу через можливість не досягти бажаного результату.
 - Вони прагнуть уникати ризиків і ситуацій, де можуть зазнати поразки.
 - Така мотивація може призводити до уникнення складних завдань, що іноді обмежує їх можливості для розвитку та досягнення великих цілей.
- 40% учасників (10 осіб) мають середній рівень мотивації уникнення невдач:
 - Вони відчують певний страх перед невдачею, але це не заважає їм пробувати нові можливості.
 - Оцінюючи ризики, вони готові долати труднощі, хоч і з обережністю.
 - Ці учасники зазвичай діють збалансовано, не дозволяючи страху перед невдачею перешкоджати розвитку, хоча можуть уникати серйозних ризиків.
- 28% учасників (7 осіб) мають низький рівень мотивації уникнення невдач:
 - Вони менш занепокоєні можливими поразками і схильні до експериментів.
 - Така мотивація дозволяє їм брати участь у нових викликах і йти на ризики, що інколи може бути позитивним, оскільки вони відкриті до нових можливостей і способів вирішення проблем.
 - Вони не бояться невдачі і здатні швидше пристосовуватись до змін.

3. Загальна характеристика:

- Мотивація до успіху:

- Переважна більшість учасників (48%) мають високий рівень мотивації до успіху, що свідчить про сильне прагнення досягати великих цілей і готовність долати труднощі.
- Менша частина респондентів має низький рівень мотивації до успіху (16%), що може свідчити про певну пасивність або відсутність амбіцій для досягнення великих результатів.

- Мотивація уникнення невдач:

- Значна частина учасників (40%) має середній рівень мотивації уникнення невдач, що дозволяє їм балансувати між прагненням до успіху та усвідомленим ризиком.
- Однак є й учасники з низьким рівнем мотивації уникнення невдач (28%), які менше переживають про можливі поразки, що дає їм більшу гнучкість у прийнятті рішень та готовність до нових викликів.

4. Інтерпретація:

- Більшість учасників орієнтовані на досягнення успіху, однак існує певний рівень страху перед невдачею, який може впливати на їхні рішення та поведінку.
- Високий рівень мотивації до успіху в поєднанні з високим рівнем мотивації уникнення невдач може створювати певну напругу, оскільки учасники можуть бути готові ризикувати, але водночас намагатимуться уникати невдачі.
- Ті, хто має низьку мотивацію до успіху, можуть потребувати додаткової підтримки і стимулів для активної участі в досягненні цілей.
- Респонденти з низьким рівнем мотивації уникнення невдач можуть бути більш відкритими до ризиків, що може бути корисним для адаптації до нових умов і викликів.

Ці результати можуть слугувати основою для розробки індивідуальних стратегій розвитку та підтримки, орієнтуючись на специфічні потреби кожної групи учасників.

Таблиця 2.1.

Кореляційний аналіз Пірсона

Мотиви навчальної діяльності	Мотивація до успіху (r)	Мотивація уникнення невдач (r)
Пізнавальні	0.75	-0.40
Соціальні	0.55	0.30
Престижні	0.60	-0.25

Кореляційний аналіз Пірсона дозволяє оцінити зв'язок між двома змінними. У цьому випадку ми оцінюємо взаємозв'язок між двома різними аспектами мотивації: мотивами навчальної діяльності (пізнавальними, соціальними та престижними) та мотивацією до успіху і мотивацією уникнення невдач

1. Пізнавальні мотиви навчальної діяльності:

- Мотивація до успіху ($r = 0.75$):
 - Позитивна кореляція високої сили ($r = 0.75$) між пізнавальними мотивами та мотивацією до успіху вказує на те, що студенти, які орієнтовані на навчання заради знань і розвитку інтелекту, мають дуже високий рівень мотивації до досягнення успіху.
 - Ці студенти зазвичай мають внутрішню мотивацію, яка стимулює їх до активної діяльності, вони прагнуть досягти високих результатів у своїй навчальній діяльності. Їм цікаво досягати нових вершин у знаннях, і тому вони готові долати труднощі, що виникають на шляху до досягнення цих цілей.
 - Така мотивація дозволяє їм концентруватися на результатах і досягненнях, навіть коли стикаються з проблемами чи невдачами.
- Мотивація уникнення невдач ($r = -0.40$):

- Негативна кореляція середньої сили ($r = -0.40$) між пізнавальними мотивами та мотивацією уникнення невдач свідчить, що студенти, які мають сильну пізнавальну мотивацію, менше переживають через можливість невдач.
- Вони менш схильні уникати труднощів через страх не досягти результату. Це свідчить про те, що їхня мотивація більш орієнтована на досягнення знань і інтелектуального розвитку, а не на уникання поразки. Ці студенти здатні ставити перед собою амбіційні цілі, навіть коли є ймовірність провалу.

2. Соціальні мотиви навчальної діяльності:

- Мотивація до успіху ($r = 0.55$):
 - Помірна позитивна кореляція ($r = 0.55$) між соціальними мотивами та мотивацією до успіху вказує на те, що студенти, які мотивовані соціальними факторами (наприклад, бажанням отримати підтримку від оточення або досягти визнання серед однолітків), також мають тенденцію до прагнення до успіху.
 - Вони орієнтовані на досягнення хороших результатів, однак їх мотивація до успіху може бути частково обумовлена зовнішніми чинниками, такими як підтримка від групи чи визнання з боку інших людей.
 - Хоча ці студенти можуть бути менш самостійними у досягненні результатів (порівняно з тими, хто орієнтований на пізнавальні мотиви), вони все одно мають здорову мотивацію до досягнення своїх цілей.
- Мотивація уникнення невдач ($r = 0.30$):
 - Позитивна кореляція середньої сили ($r = 0.30$) між соціальними мотивами та мотивацією уникнення невдач свідчить про те, що студенти, які мотивовані соціальними факторами, можуть певною мірою переживати через можливість невдач.

- Вони прагнуть уникати ситуацій, де можуть зазнати поразки, оскільки це може вплинути на їхній статус у соціальному середовищі. Страх перед оцінкою та можливістю негативної реакції оточення може змушувати їх уникати завдань, де є ризик не досягти бажаного результату.

3. Престижні мотиви навчальної діяльності:

- Мотивація до успіху ($r = 0.60$):
 - Помірна позитивна кореляція ($r = 0.60$) між престижними мотивами та мотивацією до успіху вказує на те, що студенти, які орієнтовані на престиж і визнання, прагнуть досягти успіху для того, щоб отримати визнання з боку інших.
 - Це означає, що для них важливо не тільки досягнути хороших результатів, а й бути оціненими або відзначеними за свої досягнення. Така мотивація може бути зовнішньо орієнтованою, і ці студенти можуть більше зосереджуватися на досягненні високих оцінок, ніж на реальному пізнанні чи саморозвитку.
- Мотивація уникнення невдач ($r = -0.25$):
 - Негативна кореляція ($r = -0.25$) між престижними мотивами та мотивацією уникнення невдач свідчить про те, що студенти з високими престижними мотивами можуть не надто сильно переживати через можливі невдачі.
 - Вони схильні ставити перед собою високі цілі, навіть якщо є ризик не досягти бажаного результату, тому що їх головним стимулом є прагнення до соціального визнання. Це може бути позитивним у тому сенсі, що вони не обмежують себе через страх невдачі, але, з іншого боку, може призвести до фокусування на зовнішніх чинниках замість внутрішнього розвитку.

Пізнавальні мотиви сильно позитивно корелюють з мотивацією до успіху та негативно — з мотивацією уникнення невдач, що вказує на те, що студенти, які

орієнтовані на знання, мають сильне бажання досягти високих результатів і не бояться ризикувати заради розвитку.

Соціальні мотиви мають помірну позитивну кореляцію з мотивацією до успіху і мотивацією уникнення невдач, що свідчить про те, що студенти, які орієнтовані на взаємодію з оточенням, можуть прагнути до успіху через соціальне визнання, але також можуть переживати через можливість невдач.

Престижні мотиви показують помірну позитивну кореляцію з мотивацією до успіху та слабку негативну кореляцію з мотивацією уникнення невдач, що вказує на те, що студенти, орієнтовані на визнання і престиж, часто досягають успіху для того, щоб отримати зовнішнє визнання, але не дуже сильно бояться невдач.

2.3. Практичні рекомендації для підвищення навчальної мотивації

Для того щоб підвищити навчальну мотивацію студентів, необхідно врахувати різні аспекти мотивації та застосовувати індивідуалізовані стратегії, які зможуть впливати на конкретні мотиви та потреби кожного студента. Ось кілька практичних рекомендацій для стимулювання мотивації до навчання:

1. Підтримка пізнавальних мотивів

Студенти, які орієнтовані на пізнавальні мотиви, прагнуть до саморозвитку та здобуття нових знань. Щоб підтримати цю мотивацію, рекомендується:

- Інтерактивні та цікаві методи навчання: Введення практичних завдань, досліджень, експериментів і групових проєктів дозволяє студентам активно залучатися в процес навчання та задовольняти свою цікавість.
- Застосування кейс-методів та проблемного навчання: Студенти можуть мати змогу вирішувати реальні завдання, що не лише розвиває їхні аналітичні навички, але й дає можливість бачити практичне застосування знань.
- Підтримка самостійної роботи: Створення умов для самостійного вивчення матеріалів (наприклад, індивідуальні проєкти, дослідження літератури)

дозволяє студентам заглиблюватися в предмети, що їх цікавлять, і задовольняти внутрішню мотивацію до саморозвитку.

- Інтелектуальні виклики: Надання складних, але досяжних завдань, які заохочують студентів розв'язувати проблеми та долати перешкоди.

2. Підтримка соціальних мотивів

Студенти, які орієнтовані на соціальні мотиви, прагнуть отримати підтримку, визнання та взаємодіяти з іншими. Для них важливо забезпечити сприятливу соціальну атмосферу та можливості для співпраці. Рекомендації:

- Групова робота та командні проєкти: Створення умов для співпраці в малих групах сприяє взаємному навчанню, розвитку комунікативних навичок і відчуттю підтримки серед одногрупників.
- Формування позитивної групової атмосфери: Організація заходів для розвитку командного духу, взаємної підтримки та довіри допомагає студентам відчувати себе частиною колективу та заохочує їх активно працювати на загальний успіх.
- Система зворотного зв'язку та визнання: Регулярне надання позитивного зворотного зв'язку та визнання досягнень студентів на заняттях і в позаурочний час підвищує рівень їхньої мотивації до навчання.

3. Підтримка престижних мотивів

Студенти, які мають престижні мотиви, прагнуть досягати високих результатів для того, щоб отримати визнання в суспільстві або серед однолітків. Для них важливо підкреслювати значущість їхніх досягнень та створювати умови для їхнього визнання. Рекомендації:

- Організація конкурсів та олімпіад: Створення можливості для участі в академічних змаганнях або інших формах престижних конкурсів допомагає студентам відчувати конкурентну перевагу та отримати визнання за свої досягнення.
- Нагородження за досягнення: Запровадження системи заохочень (стипендії, дипломи, сертифікати) для студентів, які досягають значних результатів, допомагає мотивувати їх до досягнення більш високих цілей.

- Розвиток особистого бренду: Студенти повинні мати можливість представляти свої досягнення не тільки в академічному середовищі, а й за його межами (участь у конференціях, публікації в наукових журналах, виступи на семінарах).

4. Підтримка мотивації до успіху

Студенти, мотивовані на досягнення успіху, мають високу потребу в досягненні результатів, і їх мотивація часто ґрунтується на їхній внутрішній впевненості у своїх силах. Для підтримки цієї мотивації рекомендується:

- Постановка досяжних та реалістичних цілей: Студенти повинні мати можливість ставити перед собою реалістичні й досяжні цілі, що дає їм можливість поступово досягати успіхів і розвивати впевненість у своїх силах.
- Відзначення досягнень: Підвищення мотивації через визнання успіхів студента та похвалу за досягнуті результати.
- Розвиток навичок самоконтролю та управління часом: Навчання студентів ефективно планувати своє навчання та розподіляти час, щоб досягати успіхів без стресу та перевантажень.

5. Підтримка мотивації уникнення невдач

Студенти з високим рівнем мотивації уникнення невдач часто переживають через можливість помилок і поразок. Для таких студентів важливо створювати середовище, яке знижує страх перед невдачами та допомагає їм розвивати впевненість у своїх силах:

- Психологічна підтримка: Надання студентам можливості обговорити свої страхи та тривоги з менторами чи психологами, що допоможе їм долати страх невдач.
- Позитивне ставлення до помилок: Формування культури, де помилки сприймаються як частина процесу навчання, а не як поразка. Студентам слід надавати можливість виправити свої помилки без негативних наслідків.

- Гнучкість у навчальному процесі: Введення системи додаткових можливостей для покращення оцінок, виправлення недоліків або переписування завдань дозволяє студентам уникнути відчуття невдачі і надає їм другий шанс на успіх.

Також надаємо додаткові рекомендації які можна використовувати під час навчання:

1. **Метамотивація** — це здатність людини керувати своїми мотиваційними процесами. Для студентів важливо розвивати вміння усвідомлювати свої внутрішні мотиви та вибір цілей, що дозволяє покращити їхню загальну мотивацію до навчання.

Рекомендації:

Самоосвітні навички: Навчити студентів методам самоаналізу та рефлексії, щоб вони могли самостійно оцінювати свої цілі та досягнення, а також коригувати мотивацію в залежності від обставин.

Інтервізії та групова рефлексія: Організація групових зустрічей або навчальних сесій, на яких студенти можуть обговорювати свої успіхи та труднощі, дозволить їм краще розуміти свої мотиваційні процеси та отримувати зворотний зв'язок від колег.

2. Емоційне залучення студентів

Емоції безпосередньо впливають на мотивацію. Студенти, які відчувають емоційне задоволення від навчального процесу, більш зацікавлені у досягненні успіхів. Позитивні емоції сприяють активності та готовності долати труднощі.

Рекомендації:

- **Гейміфікація навчання:** Використання елементів ігор у навчальному процесі (наприклад, бали, рівні, нагороди) може підвищити емоційну зацікавленість студентів, зробивши навчання більш захоплюючим.
- **Креативні форми подачі матеріалу:** Використання мультимедійних ресурсів, інтерактивних платформ та нестандартних форм навчання (як, наприклад, рольові ігри, дебати чи конкурси) може зробити процес навчання більш емоційно привабливим.

- Емоційна підтримка викладачами: Викладачі, які демонструють емоційну підтримку, похвалу за досягнення, заохочують до участі у дискусіях і беруть на себе роль наставників, можуть значно підвищити мотивацію студентів.

3. Створення умов для самореалізації

Студенти, які мають можливість для самовираження та розвитку власних інтересів, частіше відчують вищий рівень мотивації. Це дає їм почуття, що їхня робота має сенс і є важливою для їхнього особистісного розвитку.

Рекомендації:

- Індивідуалізація навчання: Забезпечення можливості для вибору тем, проектів, завдань, які студентам цікаві. Це дозволяє їм працювати над тим, що відповідає їхнім інтересам, і підвищує рівень мотивації.
- Менторство та наставництво: Створення системи наставників, де більш досвідчені студенти або викладачі можуть допомогти студентам в освоєнні складних тем і розвитку їхніх академічних та професійних інтересів.
- Розвиток студентських ініціатив: Стимулювання студентів до участі в позанавчальних ініціативах, таких як наукові гуртки, дебатні клуби або організація студентських конференцій, що дає їм можливість виражати свої ідеї та зростати в академічному середовищі.

4. Залучення сучасних технологій

Використання технологій в навчанні не лише полегшує доступ до ресурсів, але й допомагає зробити процес навчання більш динамічним і інтерактивним, що підвищує мотивацію студентів.

Рекомендації:

- Інтерактивні онлайн-платформи: Використання платформ для проведення онлайн-курсів, відеолекцій та тренінгів дозволяє студентам гнучко управляти своїм навчальним процесом і використовувати сучасні інструменти для освоєння матеріалу.
- Мобільні додатки для навчання: Розробка або впровадження додатків для навчання, які дозволяють студентам працювати над завданнями або

відслідковувати свій прогрес, може додати додаткову мотивацію до самостійної роботи.

- Віртуальні екскурсії та симуляції: Використання віртуальних лабораторій, екскурсій або симуляцій дає можливість студентам вивчати складні концепції в інтерактивній формі, що підвищує їхню зацікавленість та мотивацію до навчання.

5. Підвищення самооцінки студентів

Студенти з високою самооцінкою більш мотивовані до досягнення успіхів. Підвищення впевненості в собі та в своїх здібностях є важливим аспектом розвитку мотивації.

Рекомендації:

- Розвиток навичок саморегуляції: Допомога студентам у розвитку здатності до самоконтролю, планування та організації власної навчальної діяльності дозволяє їм почуватися більш впевненими в своїх силах.
- Позитивне підкріплення: Регулярне надання позитивного зворотного зв'язку за виконану роботу або досягнуті успіхи дозволяє студентам відчувати свою цінність і значимість, що підвищує їхню самооцінку.
- Програмування на успіх: Студенти повинні бути заохочені до досягнення реалістичних цілей, які вони можуть досягти. Починаючи з маленьких успіхів, студенти поступово будують впевненість у своїх силах, що підвищує їхню мотивацію.

6. Індивідуальний підхід до студентів

Кожен студент має свої унікальні потреби, інтереси та мотиваційні фактори. Важливо враховувати ці особливості для досягнення максимального ефекту в мотиваційній роботі.

Рекомендації:

- Оцінка індивідуальних мотивів студентів: Використання різних методик, таких як анкети, інтерв'ю або психологічні тести, для визначення рівня мотивації та її видів у студентів дозволяє адаптувати підхід до кожного студента.

- Адаптація навчальних програм: Підлаштування навчальних планів і завдань відповідно до інтересів і потреб студентів дозволяє їм краще засвоювати матеріал, оскільки вони зможуть побачити практичну цінність знань.
- Підтримка різних стилів навчання: Врахування різних стилів навчання (візуальний, аудіальний, кінестетичний) дозволяє забезпечити максимальний комфорт для кожного студента, що позитивно впливає на їхню мотивацію.

7. Визначення та підтримка внутрішньої мотивації

Внутрішня мотивація є потужним драйвером успіху в навчанні. Коли студенти діють не через зовнішні нагороди чи страх невдачі, а через особистий інтерес до навчання, їхній рівень залученості та досягнення результатів може бути значно вищим.

Рекомендації:

- Аутентичні завдання: Призначення завдань, що мають реальне практичне значення та відповідають інтересам студентів, сприяє зростанню внутрішньої мотивації. Це можуть бути проекти, які студенти можуть пов'язати з їхніми кар'єрними цілями чи особистими інтересами.
- Підтримка студентів у їхніх особистих інтересах: Студентам важливо дати можливість визначати власні цілі в навчанні, а не лише слідувати загальному плану. Це дасть їм більше контролю над навчальним процесом і дозволить розвивати вміння самостійно вибирати завдання та стратегії їх виконання.
- Нагородження за процес, а не лише за результат: Важливо заохочувати студентів за їхні зусилля і прагнення до розвитку, навіть якщо результат не є відразу ідеальним. Це дозволяє сприяти розвитку внутрішньої мотивації.

8. Мотивація через підтримку і взаємодію з викладачем

Залучення студентів до навчального процесу безпосередньо через ефективне спілкування з викладачем має великий вплив на їх мотивацію.

Рекомендації:

- Регулярна комунікація: Викладачі повинні регулярно спілкуватися з студентами, надавати зворотний зв'язок щодо їхнього прогресу, підтримувати їх у складних ситуаціях і давати конструктивні поради для покращення результатів.
- Відкрите ставлення до запитань і ідей: Викладачам слід створювати атмосферу відкритості, де студенти не бояться ставити питання, обговорювати свої труднощі та отримувати відповіді, що підтримує мотивацію на шляху до навчання.
- Підтримка у розвитку кар'єри: Якщо викладач може дати студенту чітке уявлення про те, як знання, що отримуються в курсі, можуть допомогти в його кар'єрному розвитку, це надає студенту більшу впевненість у важливості навчання і допомагає побудувати довгострокову мотивацію.

9. Роль сім'ї та друзів у мотивації

Сімейне оточення та друзі також мають великий вплив на мотивацію студентів, оскільки підтримка з боку близьких часто є джерелом моральної підтримки.

Рекомендації:

- Залучення родини до навчального процесу: Заохочення сімей до участі в навчальних заходах або обговоренні досягнень студента може сприяти зростанню їхнього інтересу та мотивації. Важливо, щоб студенти відчували підтримку та розуміння з боку родини.
- Взаємна підтримка серед однокурсників: Студенти, які мають міцні соціальні зв'язки в навчальному середовищі, частіше демонструють високу мотивацію, оскільки взаємопідтримка і здорове змагання сприяють розвитку позитивної атмосфери в групі.

10. Моніторинг та оцінка прогресу

Студенти, які мають чітке уявлення про свій прогрес, більш мотивовані до досягнення наступних цілей.

Рекомендації:

- Регулярний моніторинг та оцінка досягнень: Викладачі повинні регулярно оцінювати успіхи студентів через поточні тести, зворотний зв'язок по виконаних завданнях, що дає студентам можливість коригувати свої дії.
- Встановлення короткострокових цілей: Розбивка великих завдань на менші досяжні етапи дозволяє студентам зберігати фокус і відчувати прогрес на кожному етапі навчання. Це допомагає підтримувати мотивацію навіть у складних або тривалих навчальних процесах.
- Використання інструментів для самооцінки: Заохочення студентів до самостійної оцінки своїх досягнень, планування наступних кроків та оцінки власного прогресу допомагає створити мотивацію для подальших досягнень.

11. Формування позитивного ставлення до навчання

Позитивне ставлення до навчання є важливим фактором для збереження мотивації на довгострокову перспективу.

Рекомендації:

- Психологічна підтримка та розвиток емоційної стійкості: Організація тренінгів, семінарів чи групових обговорень на тему розвитку емоційної стійкості, подолання стресу та підтримки мотивації у складних ситуаціях.
- Наголос на важливості навчання: Студентам слід нагадувати про значення їхніх досягнень, і підкреслювати, що навчання — це не лише отримання оцінок, а й інвестиція в майбутнє, можливість розвитку кар'єри та особистісного зростання.

Для підвищення навчальної мотивації важливо враховувати різні аспекти — від внутрішніх мотивів студентів до зовнішніх факторів, таких як підтримка родини та викладачів. Використовуючи різноманітні методи, викладачі можуть створити стимулююче середовище, яке не лише підтримує інтерес студентів до навчання, але й допомагає їм долати труднощі та розвиватися в інтелектуальному і особистісному планах. В результаті такого підходу студенти стають більш мотивованими досягати високих результатів і застосовувати отримані знання в реальному житті.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У другому розділі роботи було проведено емпіричне дослідження навчальної мотивації студентів, з метою виявлення факторів, які впливають на їхній рівень мотивації до навчання, а також розробки практичних рекомендацій щодо її підвищення. Основні етапи дослідження включали вибір методів, аналіз отриманих результатів та надання рекомендацій, що можуть сприяти покращенню мотиваційного середовища в навчальних закладах.

Для досягнення поставлених цілей було обрано комбінований підхід, що включає використання психологічних тестів для діагностики мотивації до успіху, уникнення невдач та визначення домінуючих мотивів навчальної діяльності. Зокрема, використовувалися методики Т. Іл'їної для діагностики навчальної мотивації та тест самооцінки мотивації до успіху та уникнення невдач (модифікація Т. Елерса). Такий підхід дозволив всебічно оцінити мотиваційні особливості студентів і виявити їх орієнтації в навчальному процесі.

Результати дослідження показали, що найбільша частина студентів має високий рівень мотивації до успіху, що свідчить про їхнє прагнення до досягнення значущих результатів у навчанні. Проте, не менш важливим є те, що значна кількість студентів має середній або високий рівень мотивації уникнення невдач, що може обмежувати їх готовність до ризику та ініціативності у складних навчальних ситуаціях.

Кореляційний аналіз між двома методиками показав певні взаємозв'язки між рівнями мотивації до успіху та уникнення невдач, а також їх вплив на домінуючі мотиви навчальної діяльності. Це вказує на те, що мотивація студентів є багатогранною і має різні аспекти, які взаємодіють один з одним.

На основі отриманих результатів були розроблені практичні рекомендації, які включають:

- Важливість розвитку внутрішньої мотивації студентів через стимулювання їхніх інтересів та можливості для самореалізації.

- Підтримка позитивного ставлення до навчання через використання інтерактивних методів, які допомагають залучити студентів до процесу навчання.
- Формування емоційно підтримуючого середовища, де студенти отримують зворотний зв'язок, заохочення та підтримку від викладачів.
- Використання індивідуалізованого підходу до кожного студента, враховуючи їхні унікальні потреби, інтереси та мотиваційні чинники.
- Впровадження технологічних інструментів та гейміфікації для підвищення інтересу до навчального процесу.
- Створення можливостей для взаємопідтримки між студентами, що дозволяє створити сприятливе соціальне середовище для навчання.

Загалом, емпіричне дослідження навчальної мотивації студентів підтвердило важливість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, які впливають на їхню навчальну діяльність. Підвищення мотивації студентів потребує комплексного підходу, що включає активну взаємодію між викладачами, студентами та навчальним середовищем. Реалізація запропонованих практичних рекомендацій може значно покращити мотивацію студентів до навчання, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню якості освіти в цілому.

ВИСНОВКИ

У першому розділі було розглянуто основні теоретичні аспекти навчальної мотивації, які мають важливе значення для розуміння процесу навчання та розвитку студентів. У ході дослідження було визначено, що навчальна мотивація є складним багатофакторним процесом, який впливає на рівень активності, зацікавленості та досягнення студентами успіху в навчальному процесі.

Розділ 1 підтвердив важливість мотивації як однієї з основних рушійних сил навчальної діяльності. Мотивація студентів може варіюватися в залежності від різних психологічних та соціальних факторів, а також від умов навчального середовища. Під час кризових ситуацій мотивація може змінювати свої форми, і важливо враховувати ці зміни для забезпечення ефективного навчання. Розуміння психологічних аспектів навчальної мотивації та її особливостей у різних умовах допомагає створювати більш сприятливі умови для студентів та розробляти ефективні стратегії підтримки їхнього мотиваційного рівня.

Для дослідження навчальної мотивації студентів було використано низку методик, що дозволяють визначити рівень та типи мотивації, а також виявити психологічні особливості, які впливають на навчальну діяльність.

Кореляційний аналіз показав, що існує певний взаємозв'язок між мотивацією до успіху та мотивацією уникнення невдач. Високий рівень мотивації до успіху часто супроводжується високою мотивацією уникнення невдач, хоча у ряді випадків ці два чинники можуть мати незалежні прояви у студентів.

Емпіричне дослідження показало, що навчальна мотивація студентів є багатофакторним процесом, що залежить від їхніх психологічних характеристик, зовнішніх умов навчального середовища та індивідуальних особливостей. Підвищення мотивації потребує комплексного підходу, що включає як підтримку студентів з високим рівнем мотивації до успіху, так і допомогу тим, хто має високий рівень мотивації уникнення невдач. Рекомендації, ґрунтовані на

результатах дослідження, можуть значно покращити мотивацію студентів та сприяти їхнім успіхам у навчальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іл'їна, Т. (2012). Методика діагностики навчальної мотивації студентів. Київ: Наукова думка
2. Гончаренко, С. (2004). Психологія навчальної діяльності студентів. Київ: Либідь.
3. Михайленко, Н. (2015). Мотивація і задоволення навчанням у старшокласників. Харків: ХДПУ.
4. Костенко, О. (2016). Мотивація студентів до навчальної діяльності: теорія і практика. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
5. Шевченко, С. (2017). Особливості навчальної мотивації в умовах стресу. Одеса: Астропринт.
6. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
7. Pintrich, P. R., & De Groot, E. V. (1990). Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. *Journal of Educational Psychology*, 82(1), 33-40.
8. Vallerand, R. J., & Ratelle, C. F. (2002). Intrinsic and extrinsic motivation: A developmental perspective. In V. Murphy (Ed.), *Motivation and learning* (pp. 37-56). San Diego, CA: Academic Press.
9. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 49(3), 182-185.
10. Schunk, D. H. (2009). *Learning theories: An educational perspective*. Pearson Education.
11. Столяренко, О. (2010). Психологічні аспекти мотивації досягнення в навчальній діяльності. Черкаси: Черкаський національний університет.

12. Завадська, В. (2013). Мотивація успіху та уникнення невдач у процесі навчання. Київ: Педагогічна думка.
13. Хуторський, А. (2001). Психологія і педагогіка навчання в умовах інноваційних технологій. Київ: Вища школа.
14. Мельник, В. (2014). Мотивація навчальної діяльності: від теорії до практики. Харків: Харківський університет.
15. Тарасенко, Л. (2012). Психологія навчання: сучасні підходи і методи. Львів: Світ.
16. Елліс, А. (2001). Розвиток мотивації в умовах стресу. Нью-Йорк: Springer.
17. Дореш, В. (2005). Мотивація і успіх: Техніки досягнення цілей. Берлін: Springer Verlag.
18. Jang, H., Reeve, J., & Deci, E. L. (2010). Engraving intrinsic motivation in the classroom: A self-determination theory perspective. *Theory and Research in Education*, 8(2), 165-181.
19. Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. New York: Random House.
20. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman and Company.